

I barnas verden er den første meteren fra gulvet og opp den viktigste. Stadig flere tilpassede barnehagebygg ser dagens lys i Norge.

Tekst: Marte Dorothea Heidel Røren

BYGGFORBARN

Eventyrhagen barnehage på Karmøy.

Foto: Sverre Lilleåsen / Øpus Arkitekter AS / Nils Utsi

Foto: Geir Dokken

Rakel, Tilde, Fredrik og Bror går i Fagerborg menighetsbarnehage i Oslo. – Vi har tenkt mye på hvordan det er å være barn, forklarer arkitekten om byggverket, som allerede er hyllaet av «designbelen» Wall-paper.

Jeg synes barnehagen vår ser litt ut som en hund, sier Fredrik (5). Han står utenfor Fagerborg menighetsbarnehage i Oslo sammen med vennene Bror (5), Rakel (4 ½) og Tilde (5). De studerer den merkelige bygningen som huser 68 barn. Her er få rette vegger, men et mangfold av former, bitte små vinduer og store glassflater. Den kan se litt ut som en brannstasjon, foreslår Bror.

– Det synes jeg også, sier Rakel.

– Eller kanskje en berg-og-dal-bane som går nedover, mener Fredrik.

MED KRABBEVENNLIG GULV. En form som appellerer til barns fantasi, var også i tankene til arkitektene bak den spesielle barnehagen.

– Den arketypiske oppfatningen av et hus er et firkantet bygg. Vi ønsket å konfrontere barn og voksne bevissthet om hva et hus er, og hvordan det ser ut. Dette bygget appellerer til barns fantasi ved å spille på geometri og form, forklarer arkitekt Espen Surnevik, fra Reiulf Ramstad Arkitekter.

Fagerborg menighetsbarnehage har eksistert siden 50-tallet. Det nye bygget stod klart i 2010. Det har høstet mye oppmerksomhet – og blant

Tryllefloyten Steinbarnehage i Bergen.

Foto: Arkitektkontoret Arbeidsgruppen Hus

annet omtalt i det anerkjente design- og arkitekturmagasinet Wallpaper.

– Vi har tenkt mye på hvordan det er å være barn, forteller Surnevik.

– Barn oppholder seg mye på gulvet, så vi har latt mange av vindusflatene gå helt ned. Det er ikke radiatorer eller ovner på veggene, men det går rør i gulvet med varmvann som gjør det behagelig å krabbe. Mange av de små vinduene er også i barnas høyde, opplyser arkitekten.

Daglig leder Irén Aarstad har under hele byggeprosessen kommet med innspill og ønsker til arkitektene. Hun er godt fornøyd med resultatet.

– Ofte gjøres store bygg om til barnehager uten å tilpasses barna. Det var viktig for menigheten å satse på de små.

FORTSATT I BRAKKER. De senere årene har arkitektur fått økt prioritering i Norge. Statens vegvesen har vunnet flere priser for sin oppgradering av 18 nasjonale turistveier, Snøhettas operahus i Oslo

er berømt langt utenfor Norges grenser, og i år feirer vi Arkitekturens år her i landet. Det økte fokuset på arkitektur gjenspeiles i barnehagesektoren.

– Det virker som enkelte kommuner og private utbyggere er villige til å satse mer når de bygger barnehager – i forhold til løsninger, materialbruk og kostnader. Arkitektur er blitt viktige enn det var. Vi lever i et velstandssamfunn, og vi er oppatt av, og bruker penger på, omgivelsene våre, forklarer professor Bente Kleven ved Institutt for arkitektur ved Arkitektur- og Designhøyskolen i Oslo.

I 2009 mottok Sognsveien barnehage Oslo bys arkitekturpris. Det er første gang en barnehage har mottatt en norsk arkitekturpris.

– Dette er et godt tegn, men vi har fortsatt for mange midlertidige barnehager. Ofte blir de midlertidige barnehagene endelige, eller det tar mange år før den endelige løsningen kommer på plass, sier Kleven.

– I nye, urbane boligområder har barne-

hagene en tendens til å havne i første etasje under fleretasjes boligblokker. En slik lokalisering kan gjøre det problematisk å organisere og utvikle gode barnehagelokaler. Dessuten vil barnehagens utearealer kunne komme i en konfliktsituasjon med private utearealer for de overliggende boligene.

Basebarnehaget, mindre avgrensede avdelinger i avdelingsbarnehager og flere romslige fellesrom kjennetegner dagens barnehager.

– Vi ser også at flere barnehager tar i bruk selve taket som en del av utearealet, forklarer Kleven.

TIL DET BEDRE. Takket være den rødgronne regjeringens barnehagesatsing, tilbringer stadig flere barn i Norge hverdagen i barnehage. Dekningsgraden ved utgangen av 2010 var på 78,8 prosent for aldersgruppen 1–2 år og 96,5 prosent for aldersgruppen 3–5 år.

Lektor Bente Fønnebø ved Høyskolen i Oslo var bland dem som satte spørsmålstegn ved kvaliteten på de nye barnehagene

Fagerborg menighetsbarnehage, Oslo, 2010

Arkitekt: Reiulf Ramstad Arkitekter
Barnehagen ligger på Fagerborg, midt i Oslo. Nærrområdet preges av bevaringsverdig bebyggelse fra tidlig på 1900-tallet. Barnehagen er bygget som en kontrast til den historiske bebyggelsen, men har samtidig som mål å holde samme høye arkitektoniske kvalitet. Materialkvaliteten er påkostet, med tanke på et langt livsløp. Arealet per barn er høyt.

Sognsveien barnehage, Oslo, 2007

Arkitekt: Arkitektkontoret GASA AS, kommunal barnehage

Vinner av Oslo Bys Arkitekturpris 2009. En tradisjonell avdelingsbarnehage med inngang og garderober til hver av avdelingene. To etasjer med brede ganger. Felleskjøkken, spiseplass og bibliotek. Åpninger i etasjeskilltet og mezzaniner gir kontakt mellom de to etasjenes fellesareal.

Tryllefløyten Steinerbarnehage, Bergen, tatt i bruk i 1982

Arkitektkontor: **Arbeidsgruppen Hus, privat barnehage**

Barnehagen er utformet som et landskap i tre. Her er store flater å løpe på og små kroker å gjemme seg i. Kjøkkenet er sentralt i rommet. Knallfarger er bannlyst. Trelet har fått stå ubehandlet, men det er fri anledning til å henge opp bilder og kunstprosjekter hvor som helst. Interiøret forandres dermed av barna selv over tid. Det tekniske anlegget er som i alle nye bygg, gigantisk stort. Her er det synlig som en stor, rar maskin som henger i taket.

Svartlamon kunst- og kulturbarnehage, Trondheim, 2007

Arkitekt: Brendeland & Kristoffersen arkitektkontor, kommunal barnehage

Ny barnehage etablert i de tidligere lokalene til Strandveien Auto. Stor takhøyde og høye vinduer gir god kontakt mellom inne og ute. Barnehagen har fellesarealer med atelier og avdeling for teknologi/naturvitenskap, kjøkken og torg. Indre veggoverflater i barnehagen består av massivt tre-elementer, og en stor del av møbler og interiør er bygget i tre og fremstår som en integrert del av treveggene.

som vokste fram i rekordtempo. I en kronikk i Dagsavisen i mars 2010 etterlyste hun en debatt om hvilke pedagogiske valg som påvirker barnehagens utforming.

– Til min glede ser jeg at holdningen til barnehagebygg er i ferd med å forandres til det bedre. I dag ser vi i større grad på barnehagen som et kunnskapssted. Da skjerpes kvaliteten, sier Fønnebø.

SE, MITT FAVORITTSTED. Vennene Fredrik, Rakel og Bror har mange favorittsteder i barnehagen på Fagerborg. Rakel liker seg på dukkerommet, hvor hun kan kle seg ut. Bror elsker å balansere i klatrestativet som kan settes opp i fellesrommet, mens Fredrik synes den lange korridoren bak avdelingene er det beste stedet. Der kan han løpe så fort han vil, uten å ødelegge noe.

– Se, så fort jeg løper, sier han, og spør ter nedover korridoren.

– Vi som jobber tett på barn, må observere og forstå barnas opplevelse av arkitektur og rom, påpeker lektor Fønnebø.

– Vi må lytte til barna og følge dem både inne og ute. Hvor liker de å være? Ved et hushjørne hvor vannet drypper fra en takrenne? Under en trapp? Barn er utforskende, lekende og fantasifulle, de vil gjerne skape selv. Da må arkitekturen møte barnet med fleksible muligheter. Ofte ser man at det dyre og pedagogisk riktige lekeapparatet står ubrukt, sier Fønnebø.

Når hun har med seg studenter i barnehager, anbefaler hun dem alltid å bøye seg ned for å oppleve barnehagen fra barnas perspektiv.

– Veldig ofte konkluderer vi med at det er for mange møbler og ting på avdelingen, og for høyt opp til hyller og benker. Da hjelper det ikke med spennende arkitektur. Alt må være del av en helhetlig tenkning, sier hun.

– Når barn kommer til barnehagen, skal de kunne se lekemuligheter uten å måtte gå til en voksen for å få innspill. Mange barnehager og planleggere begyn-

ner nå å se arkitekturen som en aktiv del av barnehagens innhold.

PÅ BARNAS PREMISSER. Arkitektkontoret Brendeland & Kristoffersen har tegnet Svartlamon kunst- og kulturbarnehage i Trondheim. Barnehagen, som tidligere var en bilforretning, er i dag et kritikerrost bygg for barn.

– En barnehage bør bygges på barnas premisser. Den bør ha plass og omgivelser som oppfordrer til aktivitet og ro. Når man jobber med barn, er det også fint å bruke litt humor. Alle rommene trenger ikke være seriøse, sier arkitekt Geir Brendeland.

Veggene i Svartlamon barnehage er i tre og uten farger. Det er et bevisst grep fra arkitektenes side.

– Vi ville at barnehagen skulle være en rolig bakgrunn til barnas hverdag. Barn blir visuelt bombardert med farger hele tiden, og trenger ikke nødvendigvis enda mer når de er i barnehagen.

Til tross for at Norge har mange flotte

Foto: Sivharkitekt i Opus Arkitekter, På S-N Reksten

Lindtjønn barnehage, Kristiansand, 2009

Arkitekt: Opus Ark. **Byggherre:** Trygge barnehager

Det nye huset er et tilbygg til den allerede eksisterende barnehagen, og gir plass til 25 flere barn. Husets utforming og plassering er tilpasset den store utfordringen å skape et fullverdig uteområde for flere barn på en allerede fullt utnyttet tomt. Ved at huset i seg selv er et levende uteareal, forsterkes tomtens kvaliteter som lekeareal for barn, både i og utenfor barnehagens åpningstid. Med sin store tribune blir huset et naturlig samlingspunkt ved sommerfesten og andre store begivenheter i barnehagen. Tribunen og takterrassen gir også barna mulighet til å bevege seg i høyden og få oversikt over barnehagen og de naturskjønne omgivelsene rundt Lindtjønn.

Foto: Sivharkitekt i Opus Arkitekter, På S-N Reksten

Kvamstykket barnehage, Tromsø, står ferdig i 2012

Arkitekt: Arkitekturverkstedet i Oslo/Asplan Viak, **kommunal barnehage**

Kvamstykket barnehage i Tromsø er et av seks nye klimavennlige bygg og byområder som er godkjent som pilotprosjekter i storby-samarbeidet Framtidens byer. Et av hovedmålene i Framtidens byer er å bygge klimavennlige bygninger og byområder i landets 13 største byer.

Illustrasjon: Christoffer Jakobsen

Eventyrhagen barnehage, Karmøy, 2011

Arkitekt: Opus Ark, **privat barnehage**

Takets form gjør stien over bygningen spennende og utfordrende for barna, samtidig som den gir en nødvendig variasjon i takhøyde til de forskjellige rommene under. Enkelte rom har en takhøyde på 400 cm, andre på 180 cm. Dette påvirker voksne og barns opplevelse av rommene og hvilke aktiviteter som foregår i hvert enkelt rom.

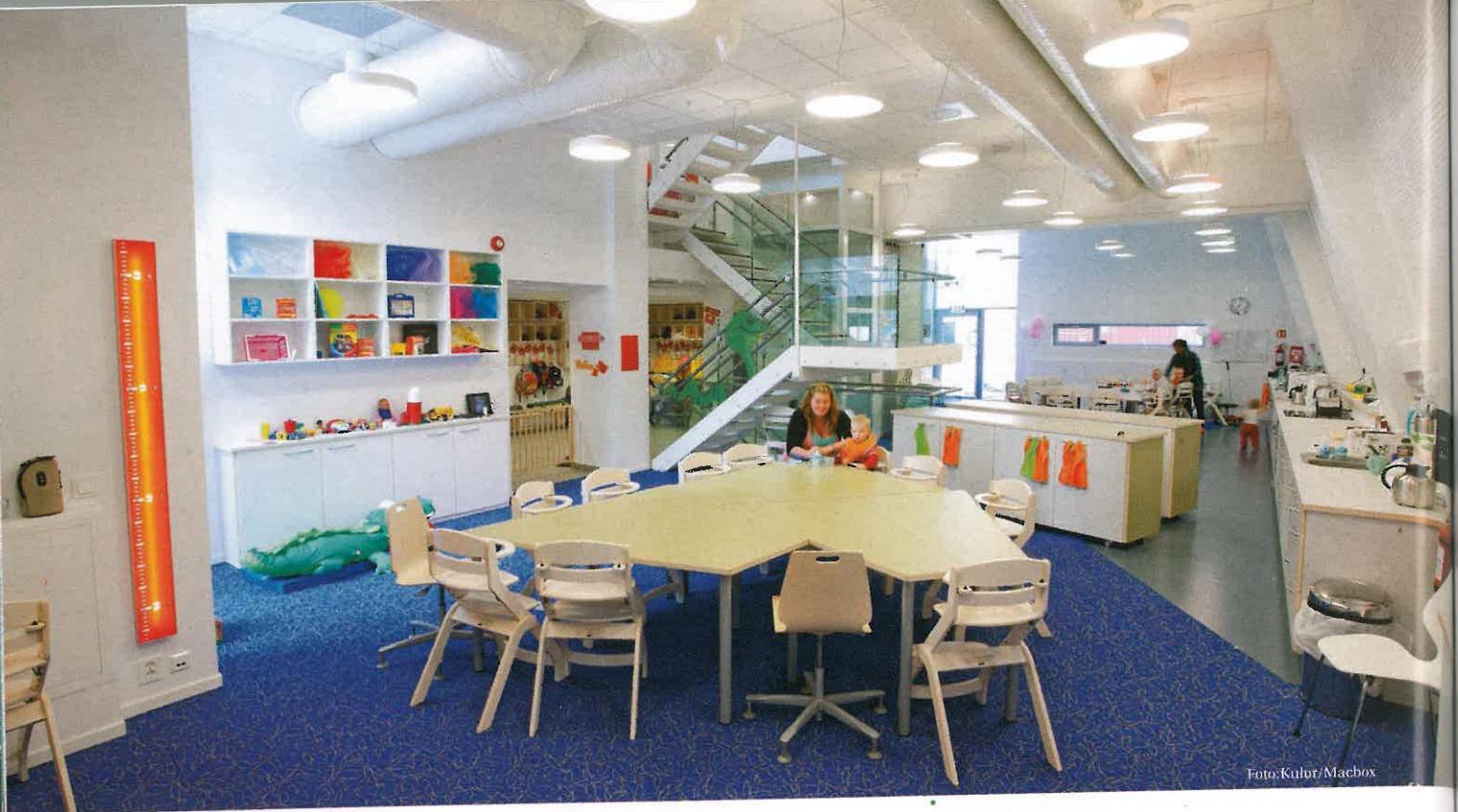

Foto: Kultur/Macbox

Waldemar barnehage, Oslo, 2011

Arkitekt: Bo Arkitekter AS har tegnet barnehagen for Kultur, en privateid barnehagekjede

En spennende barnehage i gamle Jordan Børstefabrikk, med et tilbygg i moderne stil. Bruk av sterke farger på gulvene, fokus på belysning. Gode utearealer deles med blokkene rundt. Blokkene kan disponere utearealene utenom barnehagens åpningstider.

barnehager, etterlyser Brendeland en mer helhetlig arkitekturpolitikk for barn.

– Det blir bedre og bedre. Men fortsatt er det mye å hente. Tenk på hvor mye tid barna våre tilbringer i barnehagen, da blir det tydelig hvor viktige disse byggene er.

KALDT OG MINIMALISTISK. I dag er det få som rynker på nesen over en barnehage som ikke er firkantet. Det finnes runde barnehager, stjerneformede barnehager, barnehager med gjennomsiktige veggger og barnehager med terrasse på taket.

Men da arkitekt Espen Tharaldsen fra Arbeidsgruppen Hus tegnet Steinerbarnehagen Tryllefløyten i Bergen i 1981, var det mange som reagerte med vantro.

– På den tiden var det helt sykt å lage en sånn barnehage. Det endte med at Fylkesmannen skulle avgjøre om barnehagen skulle bygges eller ikke. Han åpnet møtet med å si at «dette ser veldig barnslig ut». Jeg svarte ikke. Etter en tenkepause smilte han. Han skjønte at det var nettopp det som var poenget, minnes Tharaldsen.

I over 30 år har Tharaldsen tegnet barnehager og skoler basert på Rudolf Stei-

ners filosofi. Den går blant annet ut på å se bygget som en del av psykologien rundt barna. Det skal både være stimulerende, spennende og utfordrende, men ikke farlig. I motsetning til en rekke av dagens unge arkitekter, er Tharaldsen opptatt av å fargelegge barnehager.

– Moderne barnehager er ofte minimalistiske, med hvite flater og mye glass. De kan ha høy standard og morsomme løsninger, men alt i alt synes jeg noe av drømmestemningen som hører til små barn, blir borte.

I 2005 tegnet han barnehagen Rosenhagen i Bergen. Selv om den er langt strammere i uttrykket enn Tryllefløyten, har Tharaldsen bevisst brukt farger for å stimulere barna.

– Moderne lysbiologi viser faktisk hvordan vi tar til oss fargeinntrykk som visuell ernæring. Det er som med mat, det gjelder å koke det sammen til noe smaklig. Selvfølgelig kan man – og må man – diskutere smaken, men minimalisme blir litt som brød og vann. Det kan gjerne være en fornuftig diett for voksne i et overflodssamfunn, men ikke for barn, sier Tharaldsen.

Barnas drømmehus

Norsk Form – i samarbeid med norske arkitektkontor – har bedt barn og unge i alderen 8 til 16 år om å tegne drømmehusene sine. Noen av disse husene bygges i høst, og fra 8. oktober kan resultatet oppleves i utstillingen Building Blocks på DogA i Oslo.

– Utstillingen demonstrerer barns fantasi, og tydeliggjør hvor viktig det er å lytte til barn når vi lager barnehager, parker og nye boligområder. Barn har andre perspektiver på ting og bruker bygg på andre måter enn voksne, forklarer prosjektleder Charlotte Sætre.

– Voksne hadde aldri funnet seg i å jobbe i en brakke. Det har mange norske barnehagebarn måttet gjøre, tilføyer hun.

– Det har vært veldig morsomt for oss å jobbe med barna. De er intuitive og sier mye smart. De snakker mye om opplevelser og stemninger, mindre om form, forklarer Cecile Wille fra arkitektkontoret Morfeus.

Sammen med fem barn har hun og kollegaene skapt «Hollywood Habitat»: et klatrehus for barn og fire dyrearter: ekorn, ponni, flygeøgle og sebra.